

Editorial

Tema victimelor Revoluției a fost subiectul a mai multor decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO). În toate cazurile, statul român a fost găsit vinovat pentru încălcarea dreptului la viață (art. 2 al Convenției europene a drepturilor omului). În toate reclamanții au invocat viciile actului de justiție, în toate judecătorii europeni au subliniat grave disfuncționalități procedurale sau de legislație. În cauza *Șandru și alții c. România*, la 8 decembrie 2009, CEDO a acordat fiecărui reclamant – rănit sau urmaș al unui decedat în evenimentele de la Timișoara - câte 5000 euro. La 24 mai 2011, cauza „21 decembrie 1989” și alții *contra României*, România a avut de plătit celor trei reclamanți daune morale de 36.000 euro. La 23 februarie 2016, cauza *Elena Apostol și alții c. România*, statul român a fost obligat să plătească 255.000 euro urmașilor a 17 victime împușcate mortal în perioada 17-30 decembrie 1989. La 2 aprilie 2016, cauza *Ecaterina Mirea și alții c. România*, judecătorii europeni au acordat celor 70 de reclamanți, urmași ai unor oameni care și-au pierdut viața în zilele revoluției, daune morale de 675.000 euro. La 7 noiembrie 2017, cauza *Orășanu și alți 75 c. România*, statului român, găsit încă o dată vinovat pentru încălcarea art. 2 al Convenției europene a drepturilor omului, i s-a cerut să acorde celor 76 de reclamanți daune morale de 780.000 euro.

Pentru cercetător, mai semnificative decât sumele plătite de contribuabilul român ca să acopere precaritatea actului de justiție din România sunt argumentele Curții Europene a Drepturilor Omului.

Judecătorii europeni au insistat asupra inactivității autorităților pe perioade lungi de timp și asupra multelor lacune care au însoțit anchetele. În cauzele ajunse în fața CEDO a fost invocată repetat „lipsa unei investigații eficiente, imparțiale și amănunțite, efectuate într-un termen rezonabil și capabile să conducă la identificarea și pedepsirea celor responsabili de represiunea violentă a demonstranților din decembrie 1989 la București, Timișoara, Brașov, Reșița și Craiova, când au fost împușcați sau rudele lor apropiate au fost ucise de focuri de armă” (*Orășanu și alții 75 c. România*, pct. 16).

Judecătorii europeni au subliniat importanța unei anchete efective în cazul când recurgerea la forță, în special de către agenții statului, a dus la uciderea unei persoane. Aceasta implică „o examinare imediată, completă, imparțială și profundă a circumstanțelor în care au fost comise crimele, pentru a putea realiza identificarea și sancționarea persoanelor răspunzătoare” („21 decembrie 1989” și alții *contra României*, pct. 133). Efectivitatea este o obligație nu de rezultat, ci de mijloace. Autoritățile sunt datoare la măsuri rezonabile pentru a asigura obținerea probelor cu privire la faptele respective, ceea ce implică o cerință de celeritate și diligență. Persoanele însărcinate cu ancheta și cele care efectuează investigațiile trebuie să fie independente de cele implicate în evenimente, și pe linie ierarhică, și pe cea instituțională (Idem., pct. 133). În cazul apariției unor obstacole în evoluția anchetei, autoritățile au datoria să ia măsuri pentru păstrarea încrederii și adeviziunea populației la statul de drept (Idem., pct. 134)

Dreptul numeroaselor victime de a ști ce s-a întâmplat, „ceea ce implică dreptul la o anchetă judiciară efectivă și eventual drept la reparație, ar fi trebuit să incite autoritățile naționale să se ocupe de dosar imediat și fără întârzieri inutile pentru a preveni orice aspect cum că anumite acte se bucură de impunitate” (Idem, pct. 142)

În particular, Curtea de la Strasbourg a amintit că ascunderea cu intenție a probelor generează îndoială asupra capacității anchetelor de a stabili faptele. Clasificarea drept „secret

absolut” și „secret” a informațiilor esențiale pentru anchetă, între care rapoartele și jurnalele de luptă ale unor unități militare care descriu misiunile lor în timpul evenimentelor din decembrie 1989 compromite sarcina organelor judiciare însărcinate cu ancheta. Accesul la aceste arhive poate fi refuzat anchetatorilor doar din motive de siguranță națională sub un control judiciar independent. Guvernul nu a adus nicio justificare de această natură care să argumenteze împiedicarea anchetei timp de 20 de ani. Într-o situație precum utilizarea masivă a forței letale împotriva populației civile în timpul manifestațiilor antiguvernamentale precedând tranziția de la un regim comunist la un regim democrat, „Curtea nu poate accepta ca o anchetă să fie efectivă în cazul în care se termină prin efectul prescripției răspunderii penale, în vreme ce înseși autoritățile au rămas inactive” (Idem, pct. 144).

Enunțarea încălcării de către statul român a drepturilor victimelor din timpul revoluției din decembrie 1989, oferind astfel o minimă reparație morală celor îndrituiți este tot ceea ce putea să facă Curtea Europeană a Drepturilor Omului. „Veghea” instituțiilor internaționale dedicate democrației și drepturilor omului se oprește aici. „Revoluția cum a fost”, în multe ei fațete, incluzând-o pe cea juridică, rămâne tema societății românești. Or, timp de 29 de ani, și instituțiile, și opinia publică românească par să fie eșuat lamentabil în a răspunde cerințelor de adevăr și dreptate privind acest moment fondator al României postcomuniste.

Mai eficiente par a fi fost eforturile dedicate obliterării adevărului. Conform unri teorii răspândite, responsabilitățile pentru morții și răniții din decembrie 1989 cad pe umerii armatei, ai liderilor C.F.S.N. și pe comportamentului haotic al soldaților și revoluționarilor. Purtătorii de cuvânt ai acestei teorii, începând cu șefii Securității, au fost susținuți de generații de procurori. În prima fază a dosarului, toți aceștia „erau, de fapt, oameni ai fostului regim”, „majoritatea chiar participaseră activ la reprimarea Revoluției” și ca urmare fuseseră promovați (conform fostului responsabil de dosar, procurorul militar Dan Voinea). Deși concepută a zdrobi revoltele populației împotriva regimului, deși reorganizată și pregătită să lupte până la capăt pentru salvarea lui Ceaușescu în cazul unei eventuale revolte populare, Securitatea apare în emisiuni TV, cărți, articole și interviuri drept instituția cea mai inocentă. Avea să fie larg publicată ideea că „securitatea este singura instituție care nu a trecut de la represiune la sprijinirea revoluției, neparticipând la represiune (sau acoperindu-și perfect operațiunile) și favorizând căderea lui Ceaușescu”¹.

Întârziat, clasat în anul 2015, redeschis în 2016, dosarul Revoluției se află la sfârșitul anului 2018 în fața unui test critic; depunerea rechizitoriului de către Secția Parchetelor Militare. Aceasta este atmosfera și acesta este momentul în care trei specialiști ai subiectului au hotărât să transforme munca lor sistematică de ani de zile într-un studiu cuprinzător asupra vinovățiilor pentru victimele Revoluției Române din decembrie 1989. Andrei Ursu, Mădălin Hodor și Roland O. Thomasson pun la dispoziția cititorului un material documentar în parte mușamalizat sau, cum enunță autorii, „pur și simplu înecat într-o masivă campanie de dezinformare”: mărturiile uitate ale participanților direcți, documente descoperite recent în arhivele Securității de la C.N.S.A.S. și altele. Acest material este însoțit de o analiză clară și logică care permite identificarea responsabilităților pentru crimele împotriva umanității comise la Revoluție.

Recunoscând valoarea studiului, având în vedere relevanța dosarului Revoluției din perspectiva drepturilor omului și dorința *Noii Reviste de Drepturile Omului (NRDO)* de a se alătura mișcării internaționale care promovează necesitatea protecției victimelor, cu corolarul

¹ Teza aparține lui Alex Stoenescu, fost informator al Securității, autor al unor denunțuri infame (vezi *Istoria loviturilor de stat din România – vol. IV (II)*, Editura Rao 2005, pag. 20).

recunoașterii drepturilor lor specifice, dedicăm acest număr al trimestrialului nostru, studiului celor trei autori. Editarea numărului special al revistei a fost posibilă prin cooperarea strânsă cu autorii și cu asistența istoricului Mihai Demetriade.

Conform lui Andrei Ursu, Mădălin Hodor și Roland O. Thomasson, pe lângă morții Revoluției, Securitatea a reușit, prin aparatul ei de „legendare” să lase până acum încă o pată umilitoare pe conștiința poporului român: aceea de a nu ști nici măcar „cine a tras în noi după 22”. Din perspectiva autorilor, un rechizitoriu în care principalii sau singurii inculpați rămân grupul conducător C.F.S.N. și câțiva ofițeri ai armatei române ar fi o rușine pentru memoria revoluționarilor uciși. Ar constitui o mistificare juridică și istorică cu implicații asupra capacității societății de a-și gestiona propria justiție. Ar reprezenta pentru viitoarele generații un semnal că și după recunoașterea infracțiunilor împotriva umanității, care permite judecarea crimelor regimului trecut, în România vinovații vor fi scăpat de pedepse tocmai pentru că au fost membri ai Securității. O dată în plus, caracterul esențialmente represiv al acestei instituții ar fi eludat.

Autorii speră ca măcar astăzi, procurorii militari să facă dreptate victimelor, reparând rușinea istorică. Indiferent însă ce fac și ce vor face procurorii militari, studiul publicat de *NDRO* aduce adevăr și face dreptate în plan simbolic.

Gabriel Andreescu
București, 14 decembrie 2018